A. SÜHEYL ÜNVER'LE SOHBETLER

(7. XII. 1968 - 25. XII. 1985)

AHMED GÜNER SAYAR

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1768
KÜLTÜR SERİSİ: 986

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-204-7

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Tashih: Zeynep Arpacı

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Kapak Renklendirme: Barış Olgun

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ. SAN. VE TİC. A.Ş
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.
Güven İş Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul
Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Ahmed Güner Sayar: 6.11.1946'da İstanbul'da dünyaya geldi. İlk ve orta tahsilini burada tamamladı. 1968'de İÜ İktisat Fakültesinden mezuniyetini takiben İngiltere'de Birmingham Üniversitesi İktisat Bölümünde yüksek lisans çalışması yaptı. İÜ İktisat Fakültesinde 1976'da asistan, 1980'de doçent oldu. 1982'de İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesine geçti. 1988'de profesörlüğe yükseldi. Profesör Ahmed Güner Sayar Işık Üniversitesi ve Harp Akademilerinde de görev almıştır. Profesör Sayar'ın esas ilgi alanı "İktisat Teorisi" ile tarihi birleştiren çalışmalardır. Bilhassa 1986 yılında yayınlanan *Osmanlı iktisat Düşüncesinin Çağdaşlaşması* bu sahadaki en önemli yayınlardan biri olma hususiyetini muhafaza etmektedir. Hocalarına olan minnet borcunu ödemeye çalıştığı ilk eser olan *A. Süheyl Ünver: Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri, 1898-1986*, (İstanbul 1994) başlıklı çalışmasını *Bir İktisatçının Entelektüel Portresi: Sabri F. Ülgener* izledi (İstanbul 1998). Bu çizgideki eserlerini *Filozof-İktisatçı Terence W. Hutchison* kitabıyla devam ettirdi. *Tarih ve Toplum*, *Toplum ve Bilim*, *Türkiye Günlüğü*, *Toplum ve Ekonomi*, *Dergâh*, *Türk Yurdu* gibi dergilerde makaleleri yayımlanmıştır.

Eserleri: *Osmanlı İktisat Düşüncesinin Çağdaşlaşması* (5. Basım, İstanbul 2013), *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Portre Denemeleri* (4. Basım, İstanbul 2020), *Osmanlıdan 21. Yüzyıla Ekonomik, Kültürel ve Devlet Felsefesine Ait Değişmeler* (3. Basım, İstanbul 2008), *Hasan Ali Yücel'in Tasavvufî Dünyası ve Mevlevîliği* (3. Basım, İstanbul 2017), *A. Süheyl Ünver Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri 1898-1986* (4. Basım, İstanbul 2016), *İktisat Metodolojisi ve Düşünce Tarihi Yazıları* (2. Basım, İstanbul 2011), *Abdülbâki Gölpınarlı* (3. Basım, İstanbul 2020), *Sahhaf Râif Yelkenci* (3. Basım, İstanbul 2020), *'Velâyet'ten 'Siyâset'e Şeyh Bedreddin* (2. Basım, İstanbul 2018), *Yusuf Mardin'den Ahmed Güner Sayar'a Mektuplar* (İstanbul, 2020).

ÖNSÖZ

17 Şubat 1997 günü, İÜCTF Tıp Târihi Enstitüsünde gerçekleştirilen Süheyl Ünver'i vefatının 11. yılı anma toplantısında, Dr. Zühal Özaydın, bir kitapçık hâlinde yayınladığı *Süheyl Ünver Hoca'dan Notlar*'ı katılımcılara dağıtarak, anlamlı bir ikramda bulunmuştu.[1] O toplantıda, Süheyl Ünver üzerine konuşurken, sözü bu kitapçık üzerine getiren Prof. Dr. Hüsrev Hâtemî şunları söylemişti:

> "… Ben, bu kitaba *Menâkıb-ı Süheyl Bey* diyorum. Ama biliyorum ki, Ahmed Güner Sayar'ın da Süheyl Ünver'le sohbetlerini içeren notları var. Eğer bir gün, bunlar yayınlanacak olursa, Ahmed Güner Sayar'ın notları *Menâkıb-ı Evvel-i Süheyl Bey* olacaktır."[2]

O günden bugüne, Profesör Hüsrev Hâtemî'nin bu dileğini emir telakki ettim. Benim de Süheyl Ünver'le yaptığım sohbetler gün ışığına kavuşmalı, yayınlanmalıydı.

I

Her ne zaman, Süheyl Ünver Hocam'ın ziyaretinde bulunduysam, onunla yaptığım sohbetleri kaydetmeye çalışırdım. Ancak ben de karınca kaderince, sohbete teşne bir insandım. Gençlik yıllarımdan itibaren başlayan, samimi bir tutku ile sürdürdüğüm, keyfiyeti itibarıyla birçok değerli zevatın sohbetlerinde bu-

---

1 Z. Özaydın, *Süheyl Ünver Hoca'dan Notlar '(Menâkıb-ı Süheyl Bey)'*, (İstanbul, 1997).

2 H. Hâtemî'nin 17.II. 1997 günü İÜCTF. Tıp Târihi Enstitüsü'nde yaptığı konuşmadan (A.G. Sayar notları). Ayrıca krş. Z. Özaydın, *age.*, sf. 3.

lundum. Ama bu kıymetli zevattan hiçbiri, yapılan sohbetlerin kaydedilmesi hususunda bana bir ikazda bulunmadı. Dinledim, yapılan konuşmalardan istifade ettim ama geriye dönüp bakınca, elde somut, yazılı hiçbir şeyin olmadığını gördüm. Bunun tek bir istisnası, Süheyl Ünver'le gerçekleşen sohbetlerimiz olmuştur. Dolayısıyla bu sohbetler kayıt altına alınmışsa, bu, Süheyl Bey'in arzu ve iradesiyle somutlaşmıştır. Daha ilk görüşmemizde, kendilerine bir soru sormuştum. Sorduğum soruya şifahi bir cevap beklerken, onun sorusu ile karşılaştım. Soru şu idi: "Kalem kâğıdınız var mı?" Doğrusu, hiç beklemediğim bu sorunun cevabı da "yok efendim" oldu.

Önemine binaen, 7 Aralık 1968 Cumartesi günü İÜ. Merkez Binası'nda TTE.'nde gerçekleşen bu ilk görüşmemize yer vermem gerekiyor.

İÜİF.'den mezuniyetimin hemen ertesinde, Milli Eğitim Bakanlığının açtığı yurt dışı yüksek lisans sınavına, 5 ve 6 Aralık 1968 günlerinde girmiştim. Sınav sonuçlarını bekleyecektim. Fakat bu arada, kişiye özel, çözüm bekleyen bir meselem vardı. Rahmetli dedem Yusuf Bahri [Nefesli] Efendi, daha ilkokul günlerimde, bana *Kur'an* okutmayı öğretmiş, *Kur'an*'ı yüzünden okumayı tamamladıktan sonra onunla birlikte, Mevlânâ Celâleddin Rûmî'nin *Mesnevi*'sinden Abdülbâki Gölpınarlı'nın yaptığı seçmeleri içeren bir kitabın okunmasına geçmiştik. *Mesnevi* okumalarından biraz yol almıştık ki dedem, rahmet-i rahmana kavuştu. Ben de 12 yaşımda yetim kaldım. Dedem bana, tılsımlı bir isim bırakmıştı. Bu isim, kendisinin sohbet mürşidi, Fatih'in Türbesi'ni bekleyen Tırnovalı Ahmed Amiş Efendi idi. Bu zât hakkında dedemden şunu duydum:

"Ben, kimseye inabe etmem. Ben, kutb-u cihan gördüm."

Zaman içerisinde, kendi yalnızlığımda bu düğümü çözmeye çalıştım. İşe, evde dedemden intikâl eden, yazma-basma kitaplar ile evrak-ı metrukesinden başladım. Yaşım büyüdükçe gördüm ki, "Amiş Efendi kimdi?" sorusunun cevabı için sokağa çıkmam

gerekiyordu. Sayısı az da olsa, cevap alacağıma inandığım bazı kimselere sorumu teklifsizce sormaktan çekinmiyordum. Aldığım cevaplarla tam bir itminana ulaşamamıştım. Üniversiter hayata geçtiğimde, hemen her gün gittiğim Sahhaflar Çarşısı'nda kitap meraklısı bir zat, 1967 yılında bir gün bana, Osman Nûri Ergin'in *Balıkesirli Abdülaziz Mecdi Tolun* kitabını okumamı tavsiye etti. Birkaç gün sonra, bu kitap, Sahhaf İbrahim Manav'ın bir evden satın aldığı kitaplar arasında çıktı. Hemen aldım. Ahmed Amiş Efendi'ye dair en esaslı ve doyurucu bilgileri bu kitapta buldum. Kitabın yazarı, güvenilir bir araştırıcı idi ve kitapta Amiş Efendi'den aktarılan söz ve bilgilerin râvi zinciri ise sağlamdı. Hele bu kitapta yer alan, Amiş Efendi'ye ait bir söz, benim için çok çarpıcıydı ve üzerinde inceden inceye düşünmemi gerektiriyordu. Amiş Efendi diyordu ki:

> "…Ağzımdan çıkan sözleri zamanla unuturum. Fakat ne söylersem, hâdisat-ı âlem öylece zuhur eder."[3]

Dedemin vefatı sonrasında, daha sokağa çıkmadan önce Amiş Efendi'ye dair bütün bildiklerim, annemden duyduklarımdı. Onun anlattıkları, tahsisi olarak ailemizle alakalıydı ve Amiş Efendi, bizlerle alakalı her ne söylediyse aynen tecelli etmişti. Rahmetli annemin Amiş Efendi ile alakalı anlattıkları:

> "…Annem Müferriha Hanım, ilk çocuğunun doğumdan [t. 1914] bir hafta sonra, vefatı karşısında derin bir üzüntüye kapılıyor. Bunun üzerine babam, annemin inşirah bulması için, Fatih'in Türbesi'ni bekleyen, şeyhi Ahmed Amiş Efendi'ye götürüyor. Amiş Efendi, annemi görür görmez, 'ne istiyorsun' diyor. Annem de, 'bir çift kızım olsun, istiyorum' deyince, Amiş Efendi de diyor ki; 'Tamam. Birinden olmazsa, diğe-

[3] O.N. Ergin, *Balıkesirli Abdülaziz Mecdi Tolun: Hayatı ve Şahsiyeti,* (İstanbul, 1942), sf. 156. Süheyl Ünver'le gerçekleşen birebir sohbetlerimizde kendisinden defalarca şunu işittim: "Amiş Efendi; ağzından çıkan oluyor." Süheyl Bey'in sohbet mürşidi Balıkesirli Abdülaziz Mecdi [Tolun] Efendi'nin talebesine bir sözü: "Hâdisât-ı husûl sürüruna mucib olur. Benim ve annenin duası tecelli eder." [A.S. Ünver, 'Dualar', zarfı. [(GMA.)].

A. SÜHEYL ÜNVER'LE SOHBETLER

7. XII. 1968
İÜ. MERKEZ BİNA TTE.

7 Aralık 1968 Cumartesi günü, saat 11.00 civarında, Merkez Bina'daki TTE.'nün müdürü Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver'in kapısını çaldım. Niyetim, Süheyl Ünver Bey'le görüşmek, ona benim için kişiye özel ve çok önemli olduğuna inandığım bir soruyu sormak, biliyorsa cevabını almaktı. İçeriye girdiğimde, iki hanım, önlerinde kâğıtlar, bir şeylerle meşguldüler. Onlara, "Süheyl Bey, burada mı? Kendisini görmek istiyorum," dedim. Bu hanımlardan biri, bu odaya açılan başka bir odayı parmağıyla işaretle, Süheyl Bey'in orada olduğunu söyledi. İçeri girdim. Bu oda Merkez Bina'nın avlusuna bakıyordu. Süheyl Bey ise ayakta idi. Kafamda Ahmed Amiş Efendi merkezli bir soru vardı. Hemen söze başladım:

> "…Efendim! Ben, Yozgatlı Emekli Hâkim Yusuf Bahri Nefesli'nin torunuyum. Dedem, Türbedâr Efendi namıyla maruf, Tırnovalı Ahmed Amiş Efendi'nin bağlılarındandı. Dedemi kaybettiğim zaman ben 12 yaşındaydım. Amiş Efendi'yi çok merak ediyorum. Siz, bu zâtı tanıyor musunuz? Onun hakkında bilginiz var mı?"

Bir şey söylemeden bulunduğumuz odadan çıktık, ilk girdiğim odada Süheyl Bey bana bir yer gösterdi, oturmamı istedi. Kendisi de karşıma geçti. Yüz yüze idik. Bana sordu:

"Kalem kâğıdınız var mı?"

"Yok, efendim."

Süheyl Ünver'in işareti üzerine, sekreter hanımlar, kalem ve kâğıt getirdiler. Süheyl Bey, ceketinin sağ iç cebinden bir defter çıkardı. Dedi ki:

> "Ben, Amiş Efendi'nin sözlerini ona yetişenlerden topladım. Bu defterin ismi *Amişname*'dir. Size, bu defterden Amiş Efendi'nin sözlerini yazdırmak istiyorum."

Sonra, bu defterin sahifeleri arasında kısa soluklu bir dolaşma yaptı, bir yerde durdu ve kendisinin seçtiği Amiş Efendi'den ilk sözü yazdırdı:

> "Sermayemiz kuru muhabbettir. Ya bunun sulusu olur mu? Olur a! Tekke şeyhlerinin muhabbeti."

Devam etti:

> "([Maraşlı] Ahmed Tahir Efendi'den) Bir gün Amiş Efendi'nin şeyhi Ömerü'l Halveti: 'Ahmed! Sen çok ricalle mülaki olursun. Onlarda, benim mesleğimi ara, meşrebimi arama.'"

> "([Hasan] Nevres Bey'den) Namaz kıldıktan sonra, seccadeyi kaldırmayınız. Gelecek zamanda kılıncaya kadar kılmış gibi sevap yazılır."

Defteri kapatınca Süheyl Bey sordu:

> "Amiş ne demektir? Amiş, Rûmeli Türkçesinde, amca, gözü zayıf, abd-i âciz anlamında kullanılan bir sözdür."

Sonra devam etti:

> "Müslüman Türkler, çocuklarına Peygamberimiz'in ve ashabın güzidelerinin adlarını verirken, bu adları dillerine uygun gelecek şekilde, onlara hürmeten bozmuşlardır. Mesela Türkler, çocuklarına büyür gider, münasebetsiz bir iş yapar, o isme lâf getirir düşüncesiyle Muhammed ismini vermemişler, buna mukabil, aynı imlâda yazılan Mehmed ismini vermiş-

4. I. 1969
İÜ. MERKEZ BİNA TTE.

Süheyl Hocamız'ın bugünkü sohbetinden aldığım notlar:

"Benim iki kiralık katilim var. Bunlar, 'Bay Sabır' ile 'Bay Zaman'dır. İşimi onlara havale ediyorum."

"Mabet, ibadet edilecek yer. Hristiyanlardan bize en yakın olanı Protestanlardır. Ben, Fransa'da kiliseye gider, *Kur'an* okurdum. Bir Müslüman, kilisede de ibadetini yapabilir. Orası da Allah'ın evidir."

"Dininizi yüksek tutun."

"Kendine yeter olacaksın."

Bana şu soruyu sordu:

"Türkiye'nin en güçlü insanı kimdir?" dedi ve hemen cevaplandırdı:

"Kırk yıldır bir tahtta oturuyorum da kimse bana ilişmiyor. Daha açıkçası ilişemiyor. Zira benim, 3000 kişilik hassa ordum var. 300 kurmayım var. Bunlar, elimin altındaki etüd dosyalarıdır. 200.000'de neferim -topladığım vesikalar- var. En büyük taht ilim tahtıdır."

Bana döndü;

"Üniversite, biliyorsun, bir hafta tatil oldu. Ben, bu bir hafta, herkes gibi buraya [TTE.'ne] gelmedim, ama boş durmadım. Bu bir hafta içinde, tam 300 vesika topladım."

Bu arada, bana *Atasözleri* başlıklı risalesini, "sevgilerimle" ithafıyla imzalayıp armağan ettiler. Sonra, sohbetine devam ettiler:

"Bir Çin atasözü ne diyor: 'Su nasıl içine girdiği kabın şeklini alırsa, akıllı bir adam da kendini gidişata uydurur.' Onun için her hâdise, her fiil Hak'tandır. Hâdisede şuursuzluk yoktur."

"Müslümanlığımı siyasete alet etmem. İçimin düzeni ile Müslümanım."

"İnsan ef'alinden mesuldür, efkârından değil."

"Allah'ça konuş, kulca değil."

"İnsanlar, kazançlarına haram kattıklarından geçinemiyorlar. Bir memur, çalışmazsa geçinemez. Zira bu milletin parasını çalıyordur."

Bu arada, Hocamız, Abdülkadir Geylanî Hazretleri'nin bir sözünü, Arapça bir ibare ile ve Peygamberimiz'in bir sözünü el yazısı ile yazdı. Bunları, bugünkü sohbete ekledim. Tercümelerini de yazdırdı:

"Ey benim müridim (talebem);

Kendini ferah tut, hüzünden uzaklaş, latifeli konuş ve taganni et, dilediğini yap. Sen bana mensupsun."

"Hz. Muhammed Efendimiz'in bir Hadisi: 'Leim olan insana yaptığın iyiliğin şerrinden sakının.' Leim; dünyanın en kötü insanı."

Veda etmeye hazırlanıyordum. Süheyl Bey, beni önümüzdeki pazartesi günü Ressam Feyhaman Duran Bey'e götürmek istediğini söyledi. Kendisi ile TTE.'nde buluşacaktık.

7. I. 1969
VEZNECİLER, FEYHAMAN DURAN'IN EVİNDE

Süheyl Bey'le daha önce konuşmuştuk. 7 Ocak Pazartesi günü, öğleden sonrası için, Ressam Feyhaman Duran Bey, kendisini davet etmiş, bu vesile ile Hocam, beni de Feyhaman Bey'le tanıştırmak istemişti. Birlikte gidecektik. Kararlaştırılan saatte, Feyhaman Duran'ın, İÜ. Merkez Binası'na yakın bir mahalde, Vezneciler'de, Hallacı Mansur Sokağı'nın yukarısında, gözlerden ırak, kırmızı aşı boyalı ahşap evinin zilini çaldık. Kapıyı, eşi Güzin Hanım açtı ve bizleri içeriye buyur etti. Bu İstanbul hanımefendisi, eşi Feyhaman Bey gibi ressammış. Ayrıca, sanatkâr bir ailenin evladıymış. Dedesi, 19. asrın mâruf hattatlarından Yahya Hilmi Efendi imiş. Bu bilgileri, yolda Süheyl Bey'in anlattıklarından öğrendim.

Ben, Güzin Hanım'ın ve Feyhaman Bey'in elini öptüm. Süheyl Bey, beni onlara takdim etti. İçeriye alındığımız salon, duvarları zevk-i selimi yansıtan resimler ve hat sanatımızın güzide örnekleriyle tezyin edilmişti. Âdeta, bir müzenin hat ve resim salonundaydık.

Hâl hatır faslından sonra, sohbet Feyhaman Bey'in anılar yumağını çözmesiyle başlamış oldu. Çocukluk günlerini, geçen yüzyılın son ve yeni yüzyılın da ilk senelerinin İstanbul'unu, büyüleyici çizgileri içerisinde, dile getirdi. İstanbul'un, bu sulh ve sükûnet dolu günlerini 1907 yılından sonra kaybettiğini de sözlerine ilave etti. Bu meyanda Süheyl Bey, Feyhaman Duran'ın bir ressam olarak hattatlığına, bazı resimlerinde yer alan nefis hat örneklerine dikkatleri çekti. Bunun üzerine Feyhaman Bey, sohbeti hocası ünlü hattat Sami Efendi'ye getirdi ve Sami Efendi'nin Süheyl Bey'in dedesi Hattat Mehmed Şevki Efendi'ye ilişkin şu sözünü söyledi: "Şevki Efendi, istese bile elinden fena bir harf çıkmazdı." Sonra bir ara durdu, zihnini toparladı ve Sami Efendi'nin pek bilinmeyen bir yönüne ışık salan şu anısını anlattı.

2. VIII. 1970
CERRAHPAŞA TIP FAKÜLTESİ TTE.

Bu ziyaretimde, Süheyl Bey, İngiltere günlerime dair malumat istedi. Kendilerini bilgilendirdim. Bu arada bana *Lokman Hekim* [(İstanbul, 1960)] başlıklı risalesiyle, 'Doğu'da Kitap Süslemelerinden Bir Kısım Geçmeler Hakkında' [*Arkitekt*, no. 11-12, (1946)] başlıklı makalesinin ayrı basımını hediye etti. Sohbeti açtı:

> "'İnsan' büyük adam olmalı. Bunu kimse bilmemeli. Büyük adamım diye ortaya çıkan şarlatan olur. Bak, Amiş Efendi ne güzel söylemiş 'Sen bin kuvvetli ol da, seni bir kuvvetli sansınlar. Aksi daha fena!'"

Amiş Efendi'den sözler yazdırdılar. Bunlardan bir tanesini sohbet notlarıma kaydettim. Amiş Efendi buyuruyor ki:

> "Adem'e inen ilk suhuf, birden dokuza kadar rakamlar. İkincisi hendese, üçüncüsü ise mimaridir. Onun için hesap kıyamete kadar terakki edecektir."

2. VII. 1971
CERRAHPAŞA TIP FAKÜLTESİ TTE.

Yaz tatili vesilesiyle, Birmingham'dan İstanbul'a gelince, bir cuma günü, epey bir zamandır, bir yıldır kendisini görmediğim Hocam Süheyl Bey'in ziyaretine Cerrahpaşa'ya TTE.'ne gitmeye karar verdim. 2 Temmuz 1971 Cuma günü, öğleden sonra, Fatih, Hırkayışerif [Hırka-ı Şerif]'ten önce Aksaray'a, oradan yürüyerek Cerrahpaşa'ya yöneldim. Cerrahpaşa Camii'nin sırasında, cadde üzerinde bir camcı dükkânının vitrininde teşhir edilen yazma bir levha, ketebesi olmamasına rağmen dikkatimi çekti. Dükkân sahibine bu levhanın satılık olup olmadığını sordum. "Satılık" deyince, "kaç para istiyorsun?" dedim. Camcı 25 TL isteyince, ben bu fiyatı fazla bulduğumu söyledim. "Sen ne verirsin?", "17.50 TL" deyince, teklif ettiğim fiyatı kabul etti. Levhayı satın aldım, yürüyerek, Cerrahpaşa Hastahanesi'nin güney kısmındaki bir binanın 3. katında bulunan TTE.'ne yöneldim. Süheyl Bey, beni görünce sevindi, "safa geldiniz," dedi. Ben elimdeki çerçeve içindeki hat örneğini gösterince, Süheyl Hoca, önce levhayı çerçevesinden ayırdı, sonra bir kâğıt parçasını rulo hâline getirdi ve ucunu hafifçe ıslattı. Daha sonra, bunu yazının harflerinin birinin üzerinde gezdirdi. Ucu ıslatılmış kâğıt paçasının rengi siyaha döndü. Bunun üzerine, bu levhanın yazma olduğunu söyledi ve bu levha için ne kadar ödediğimi sordu. Ben de dedim ki:

"Efendim! Camcı, bunun için 25 lira istedi. Ben, 17.50 TL.'na satın aldım."

Hocam dedi ki:

"Siz şimdi, bu levhayı satın aldığınız yere gidin ve dükkân sahibinin sizden istediği 25 liraya tamamlayınız."

Levhayı aldığım yere götürdüm. Camcıya durumu anlattım ve 7.50 TL ödedim. Böylelikle, onun, benden ilk istediği fiyat olan 25 TL.'yı tamamlamış oldum. Camcı, bu işleme bir mânâ vermedi, bir şey de söylemedi. Süheyl Bey'in müdahalesine, kendimce şöyle bir yorum getirdim: Levhanın değeri, camcının istediğinin üzerindeydi. Ancak levha yazma mıydı, değil miydi? Bunu, işlem sırasında ne alıcı ne de satıcı biliyordu. Süheyl Hoca'nın müdahalesi ile levhanın yazma oluşu ile ortaya bir değer fazlalığı çıkmış oldu. Levha yazma çıktığı için, camcının istediği fiyat ödenmeliydi. Farkı ödedim, kıymeti 25 TL'nin üzerinde bir levhaya sahip oldum. Nedense, tekrar TTE.'ne dönmek istemedim. Yürüyerek, fakirhaneye döndüm.

9. VII. 1971
CERRAHPAŞA TIP FAKÜLTESİ TTE.

Süheyl Hocam'ın bu ziyaretimde benden yazmamı istediği Yahya Kemâl Beyatlı'ya ait bir söz:

"Türk vatanı, fakirlik üzerine kurulmuştur. Türk milleti bulamamış, yiyememiş, fakat dinç kalmıştır. Paşazâde, mollazâde bulmuş, yemiş, fakat dejenere olmuştur. Bütün fakirliğine rağmen, bize fakirlik medeniyetinin kurduğu büyük bir vatan bırakmıştır."

"Sokrat'tan: 'Hiddetli olmasaydım, seni döverdim.'"

Hocamız'ın *Piyer Loti Defteri*'nden istinsah ettim:

"Söyleyenle beraber:
'Kahvelerim pişti gel
Köpükleri taştı gel

Eyi günüm dostları
Kötü günüm geçti gel'"

Ziyaretim sonrası Hocam'la birlikte Enstitü'den ayrıldık. Koluma girdi. Birkaç adım atmıştık ki, kulağıma yaklaşarak *Kur'an-ı Kerim*'den bir ayet okudu:

"'ve asa entekrehû ve hüve hayrün leküm' [Bir şey ki sizin hoşunuza gitmez, hakkınızda hayırdır (II/216)]. Ben bu ayeti anlayacak kadar Müslüman olamamışım," dedi.

16. VII. 1971
CERRAHPAŞA TIP FAKÜLTESİ

Bu yaz tatilinde Birmingham'dan İstanbul'a gelmiştim. Hocam Süheyl Bey'in bu cuma da TTE.'de ziyaretine gittim. Bana mutadı üzere *Amişname*'den sözler yazdırdı. Defteri kapatırken söyledi:

"Amiş Efendi! Ne muazzam insan! Ağzından çıkan oluyor."

Ayrıca, Kuşadalı İbrahim Efendi'nin şu sözünü yazdırdı. Dedi ki:

"Memleketimizin en değerli kâmil insanı Kuşadalı İbrahim Efendi buyuruyor ki:

'Dünya bir ibtilâ merkezidir. Her ne hâlde bulunursan yine belalara tutulursun. Maarifet, vaktin oğlu olmadadır."

Odasında birlikte idik. Bana hitaben dedi ki:

"Doktorlarla dost ol. Onlar çalışkandırlar. Onlarla ye, iç. Lâkin muayene olma!"

27. III. 1972
BOĞAZİÇİ VAPURUNDA

İngiltere'de Paskalya tatilini fırsat bilip, Birmingham'dan İstanbul'a gelince hemen Süheyl Bey'i telefonla aradım.

"Yarın seninle, bir Boğaz gezisi yapalım," dedi. Kararlaştırdığımız üzere, Eminönü İskelesi'nde buluştuk. Süheyl Hoca:

"Karar verdim. Bugün seni kaçıracağım," dedi. Bindiğimiz Boğaz vapuru "ring" seferi yapacaktı. Yol haritası ise şöyle idi: Eminönü'den kalkış, Anadolu kıyısından Üsküdar, Beylerbeyi, Çengelköy, Kandilli, oradan bir çark atıp Rumeli kıyısına geçiş, Rumelihisarı, Bebek ve Ortaköy iskelelerine uğradıktan sonra, vapurumuz tekrar Üsküdar'a gelecek, oradan da Eminönü'ne dönecek ve Boğaz seferi de tamamlanmış olacaktı.

Hava güzeldi. Bahar, ben geliyorum diyordu. Hocam'la vapurun yan tarafında Anadolu kıyısını rahatlıkla gören bir yere oturduk. İlk durak Üsküdar'dan ayrıldıktan sonra, nispeten yakın bir mesafeden, Anadolu kıyısındaki yalıları izliyorduk. Kuzguncuk'u geçtikten sonra, yalılardan birini işaretleyerek, anlatmaya başladı:

> "Bu yalı, Tunuslu Hasan Efendi'nin yalısı idi. Hasan Efendi, Amiş Efendi'yi pek severdi. Onun sohbetinin tiryakilerindendi. Hatta Amiş Efendi'nin kabrini bu zât yaptırmıştır. Onunla, Amiş Efendi arasında şöyle bir konuşma geçmiştir. Amiş Efendi, buyuruyor ki: 'Bizi sevenleri sevenler, imanlarını kurtarmadan ahirete gitmezler.' Bunun üzerine Tunuslu Hasan Efendi: 'Efendim! Ya sizi sevenler?' deyince, Amiş Efendi, ona iltifattan sonra diyor ki: 'Sus! Oraya laf yok!'"

İskelelerde, dura-kalka, Kandilli'ye ulaştık. Kandilli'den sonra vapurumuz, genişçe bir çark atarak, Rumeli kıyısına geçti. Rumelihisarı'ndan ayrılmıştık ki, bir ara ben, Hocamız'a İsmail Fennî [Ertuğrul] Bey'in çağdaş Türk düşüncesinde mühim bir yere sahip olduğunu, fakat onu yeterince tanımadığımızı söyledim. Ayrıca eserlerini, denk düştükçe, Sahhaflar Çarşısı'ndan toplamaya gayret ettiğimi ve ileride onun hakkında bir çalışma yapmak düşüncesinde olduğumu söyleyince, dedi ki:

"'*İlle inne evliyaullahı lâ havfun aleyhim velahüm yahzenun*' Sana ne korku vardır ne hüzün."

Epey bir müddet sessiz kaldık. Boğaziçi'nin büyüsünü yaşıyorduk. Vapurumuz, Rumelihisarı mezarlığını geçerken, baktım, Hocam'ın dudakları kıpırdıyordu. İhtimal ki, orada medfun üstadı Yahya Kemal [Beyatlı] Bey'e ve arkadaşı Ahmed Hamdi Tanpınar'a Fatiha okuyordu. Daha sonra, Aşiyan'da Tevfik Fikret'in evini, Aşiyan'ı seyrettik, ama kendiliğinden Fikret'e dair bir şey söylemedi. Ben de soramadım. Ortaköy İskelesi'nden ayrıldıktan sonra vapurumuz, Üsküdar'a yöneldi. Süheyl Bey, burada ineceğini, Üsküdar'dan Kalamış'a geçeceğini söyledi. Vedalaştık. Vapur, İskeleye yanaştı. Vapuru telaşla terk eden yolcular arasında, Hocamız'ı kolaylıkla seçebildim. İnen yolcular arasında Sakin ve vakûr yürüyüşü ile hemen seçiliyordu. Çıkış kapısından ayrılana kadar, bir müddet onu seyre daldım. Ben, Eminönü'nde indim. Böylelikle Boğaz turumuz da tamamlanmış oldu. Güzel ve huzur dolu bir günü Hocam'la birlikte olmanın hazzı ile fakirhaneye döndüm.

15. XII. 1972
CERRAHPAŞA TIP FAKÜLTESİ TTE.

Hocam'ın Cerrahpaşa Tıp Fakültesi TTE.'nde ziyaretine gittim. Yanımda Sahhaflar Çarşısı'ndan satın aldığım Hocamız'ın *Fatih Aşhanesi Tevzînamesi* [(İstanbul, 1953)] kitapçığı vardı. Gö-

A

A.A. Adıvar 163, 347, 444
A. Akar 21, 26, 226, 268, 272, 391
A. Alparslan 214, 303
A. Altıntaş 27, 210, 290, 348, 389, 397
A. Başman 434
Abdullah Paşa (Muhsinzâde) 286
Abdurrahman Efendi (Hattat) 295
Abdülahad Nûri (Şeyh) 201, 251
Abdülaziz Mecdi Efendi (Yolun) 13, 21, 25, 26, 29, 35, 123, 126, 145, 260, 300, 449, 450, 456, 514, 526
Abdülaziz (Sultan) 109
Abdülkadir Geylanî 62, 324, 325
Abdülkerim Ciylî 220, 458
Abdülkerim Paşa (Müşir) 302
Abdülmecid Sivasî 251, 482
Abdülmecid (Sultan) 117
A. Chekhov 156
A. Einstein 136, 154, 169, 349
A.F. Türkgeldi 441
A. Gabriel 245, 328, 412
A. Gide 471
A. Gölpınarlı 12, 22, 29, 104, 208, 214, 216, 234, 289, 316, 478, 479, 529
A. G. Sayar 3, 11, 20
A.G. Sayar 11, 29, 530
Ahmed (Sultan, I.) 117, 201, 251, 286
Ahmed (Sultan, III) 376
Ahmed Amiş Efendi 12, 13, 14, 15, 16, 18, 23, 25, 26, 27, 29, 32, 34, 35, 39, 41, 47, 51, 58, 64, 66, 68, 95, 98, 102, 117, 119, 128, 236, 276, 402, 473, 498, 532
Ahmed Efendi (Bursalı şerbetçi) 70
Ahmed Efendi (Mahyacı) 201
Ahmed Mithat Efendi 251, 481
Ahmed Naim Bey (Babanzâde) 133, 134, 437, 457, 504
Ahmed Rasim Bey (Dr.) 304
Ahmed Rasim Bey (Muharrir) 333, 334
Ahmed Ziyaeddin Efendi (Gümüşhanevî) 166
A.H. Tanpınar 23, 86, 145, 181, 345
A.H. Tarhan 187, 206, 309, 351, 448, 473
A.K. Akdik 144, 324
A. Karahan 377, 439
A. Kaynardağ 453, 455, 460
A. Kazancıgil 27, 205, 211, 245, 256, 257, 261, 268, 274, 277, 322, 323, 326, 339, 350, 398, 400, 493, 503
Akdik 233
A. Kocamaz 44
Akyürek 127

Ali Âli Bey (Muharrir) 436
Ali Efendi (Beypazarlı, şeyh) 104, 112, 232, 296, 328, 440
Ali Efendi (Mahyacı) 201
Ali Emirî Efendi 118, 484
Âli Paşa (Sadrıazam) 225, 253, 332
Ali Paşa (Şehid) 376
Ali Rıza Bey (Balıkhane nazırı) 522
Ali Rıza Bey (Üsküdarlı ressam) 53, 111, 117, 141,150, 153,163, 165, 197, 203, 209, 219, 297, 311, 312, 321, 327, 340, 349, 351, 365, 380,427, 445, 491
A.M. Özden 171, 245
A. Pekşen 104, 533, 536
A.R. Akyürek 468
A. Raymond 399
Arif Efendi (Kütahyalı) 403, 404
Arif Efendi (Muhaddis) 166
Aristo 39, 172, 262, 361, 376
A. Sayar 14, 151, 278
A. Serinken 236
A.S. Ünver 13, 21, 30, 31, 440, 450, 451, 530
Ataullah Efendi (Şânîzâde) 399
A.T. Dehmen 513
A. Terzioğlu 199, 301, 389
A.T. Memiş 102, 453, 514
Avni Bey (Adalı), 482
A. Yakupoğlu 21, 22, 27, 29, 319, 320, 322, 328, 353, 355, 356, 359, 363, 530, 538
Aydî Efendi (Antepli) 151, 152
Aykaç 456
A. Yörük 137
Ayşe (Sultan) 335
A.Z. Akbulut 347
Aziz Mahmud Hüdayi Efendi (Şeyh) 91, 286

B

Baba Nakkaş 329
Bahaeddin Bey 225
Bâki (Şair) 282, 367, 369
B. Arıoğlu 29
Bayezid (Sultan, II.) 240, 409, 464
B. Berkarda 383
Behçet Efendi (Trabzonlu) 145
Besim Efendi (Şeyh) 348
B.Ö. Akalın 247
B. Pekten 329, 402
B. Russell 178, 366
B. Shaw 134
B. Şehsuvaroğlu 105, 362, 366, 372, 488
Byron (Lord) 165

C

C. Bayar 480
C. Çelebi 27, 204, 205, 214, 221, 222, 226, 234, 243, 246, 282, 283, 289, 301, 407, 411, 426, 427, 428, 432, 434, 458, 477, 478, 479, 480, 507, 516, 523, 524, 538
C.E. Arseven 164, 219
Cem (Sultan) 240
Cemal Efendi (Eyuplü, kayyum) 231
Cemal Paşa 456
Cemil Meriç 508
Cenab Şahabeddin Bey 473
C. Gürsoy 477
C. Keskiner 500
C. Sayar 44

C. Topuzlu 252, 404
C. Yalın 311, 526

Ç

Ç. Gülersoy 143, 369, 382, 385

D

D. Alada 513
Diyojen 172
D. Ünver 391, 493

E

E. Atabek 313
Ebu Hûreyre 479
Ebu Tâlib 104, 223. 223
Ebubekir Râzî 154
Ebussuud Efendi (Şeyhülislâm) 204, 223, 279, 280
E. Ede 21, 236, 256
E. Eser 44
E.F. Tugay 23, 253, 283, 330, 408, 433
E.H. Ayverdi 87, 275
E. İhsanoğlu 475
E.K. Unat 439, 530
E. Mardin 333, 446, 448
Enver Paşa 349, 376, 379, 390
E.Ö. İnan 145
Ertuğrul Gazi 392
Es'ad Efendi (Müezzin) 191
Es'ad Muhlis Paşa (Ayaşlı) 65
Evliya Çelebi 447
Evranoszâde Sami Bey 436
E.Z. Karal 231

F

Farabi 172
Fatma (Sultan) 376
F. Bayülken 218
F. Biyal 399
F. Çakır 44
F. Duran 62, 63, 172, 368, 405, 406, 409
Ferid Bey (Hattat) 210, 305, 374
Fethi Bey (Binbaşı) 252
F.G. Çelebi 234, 424, 508
Firdevs-i Tûsî 367
F.K. Gökay 262
F. Köprülü 156
F. Neumark 242, 243
F.N. Uzluk 178, 325, 336, 481
F.Ş. İnan 142
Fuad Paşa (Keçecizâde) 224, 272
Fuzûli 406

G

G. Duran 234, 424, 508, 536
G. Gür 27, 286, 531
Gıyaseddin Bey (Kolleksiyoner) 402
G. Mesara 7, 9, 20, 21, 27, 30, 40, 44, 226, 530
G. Özdemir 167
G. Türkgeldi 381

H

Hâbil 184
Hacı Ârif Bey (Bestekâr) 351
Hafız Osman Efendi (Hattat) 173
Hafız-ı Şirazî 272
Hamidullah (Profesör) 330
Hamza Dede (Neyzen) 260
Hasan Nevres Bey 97, 98
Hasan Rıza Efendi (Hattat) 120, 193, 215, 314

Haşim Efendi (Hattat) 232
H.A. Turan 233, 390
Hayreddin Nedim Bey 253
H. Aytaç 329, 344, 355, 366
H. Denktaş 530
H. Duman 234, 492
H. Duruer 20, 27, 44, 137, 138, 140, 142
Heredot 231
Hüsrev Hâtemî 11, 27, 262, 398, 409
H.H. Yesar 440
Hızır Çelebi 241
H.İ. Göktürk 474
H. İnalcık 528
Hipokrat 155, 379
H. Kutlu (Hattat) 27, 468, 470, 497
H. Lamb 447
Hocazâde (Bursalı) 410
H. Öğüt 506
H. Öksüz 355
H. Özyazıcı (Hattat) 374, 422, 523
H. Sedes 446
H.Ş. Çoruh 421
H. Taner 234
H. Tura 168, 306
Hulusi Efendi (Yazgan) 374
Humeyni (Ayetullah) 196
Hüseyin Efendi (Küçük, şeyh) 68, 483
Hüseyin (Lâmekânî) 513
Hüseyin Tahirzâde 374
Hüseyin Vassaf Bey 242
Hz. Ali 66, 105, 139, 151, 175, 178, 223, 247, 273, 298, 320, 334, 438, 473, 485
Hz. Ebubekir 66, 223
Hz. İsa 254, 382, 469
Hz. Muhammed 25, 26, 35, 37, 62, 91, 139, 182, 185, 223, 248, 386, 459, 467, 469, 485
Hz. Süleyman 289, 290

İ

İ. Arar 422
İ. Ayverdi 87
İbni Haldun 410
İbni Kemâl (Müverrih) 363, 365, 369
İbni Rüşd 67
İbni Sinâ 138, 157, 170, 184, 193, 377, 379, 389
İbrahim Halebî 369
İbrahim Müteferrika 123, 455
İ. Çeçen 430, 434
İ. Doğramacı 336
İ. Enginün 319
İ.F. Ertuğrul 86, 97, 98, 421
İ. Gökşen 27, 246, 250, 268, 389, 536
İ.H. Altunbezer 55, 374, 445, 499, 523
İ.H. İzmirli 406
İ. Kalyoncu 360
İmam Şâfî 109
İ. Manav 13
İ. Ortaylı 460
İshak Efendi (Harputlu) 231
İshak Efendi (Hoca) 379
İsmail Paşa (Zülüflü) 68
İsmail Zühdü Efendi (Hattat) 369, 393
İ.S. Sencer 193, 492
İ. Yazıcı 426

İzzî Efendi (Şeyh) 252

J

J.J. Rousseau 169
J. von Hammer 392, 455
J.W. Goethe 66, 133, 486

K

kabil 345, 396, 444
Kara Memi (Nakkaş) 447
K. Arısan 326
K. Büyükaksoy 423
Kâmil Efendi (Hattat) 233
Karnol (Dr.) 395
Kâtip Çelebi 231, 303, 438
Kemâl Bey (Binbaşı, ressam) 293
Kemaleddin Bey (Hattat) 374
K. Kepecioğlu 487, 489
Konfüçyüs 212
K. Taşkent 380
Kuşadalı İbrahim Efendi (Şeyh) 25, 26, 27, 29, 32, 33, 34, 35, 66, 81, 144, 151, 159, 178, 196, 371, 396, 435, 475, 503, 535

L

Lady Montagau 491
L. Cahun 423
L. Massignon 210, 211, 410
L. Serinken 236
L. Tarhan 187
Lütfü Bey (Musikişinas) 236

M

M.Â. Ersoy 299
Mahmud Celâleddin Efendi (Hattat) 498
Mahmud (Sultan, II.) 33
M.A. Kâğıtçı 336
Maksut Efendi (Hacı) 426
M. Antel 241
Manuel (İmparator) 332
M.A. Yitik 166
M. Ayral 375
M. Bilgin 44
M.C. İnançalp (Muallim) 190, 465, 504
M. Doğan (Konevî) 44
Mecid Efendi (Şehzâde) 142
Mehmed Ali Paşa (Kavalalı) 474
Mehmed Efendi (Kayseri, Yeşilhisarlı) 102
Mehmed Efendi (Mürekkebçi) 216
Mehmed (Fatih Sultan, II.) 527
Mehmed Namık Paşa (Ser-asker) 246
Mehmed Seyyid Efendi (Hattat) 430
Mehmed Zekai Dede (Kudumzen) 387
Mehmed Şefik Efendi (Hattat) 371
Mehmed Şemseddin Paşa 254
Mehmed Şevki Efendi (Hattat) 63, 144, 253, 324, 337, 519, 541
Mehmed Tahir Bey (Bursalı) 293
Mehmed Teyfik Efendi, (Bosnavî, hamamî) 213, 241
Merkez Efendi (Şeyh) 349, 352
Mevlânâ Celâleddin Rûmî 12, 26, 65
M.F. Gökmen 211
M.F. Ülgener 301, 342, 469
M. Hattatoğlu 375
M.H. Yazgan 101, 197, 233, 374
M.H. Yazır 286

M.H. Yinanç 118, 336, 509
M. İz 31, 188
M. Kalabak 462
M. Kaplan 318
M.K. Atatürk 24, 27, 57, 58, 187, 188, 189, 191, 194, 195, 208, 209, 217, 229, 247, 249, 306, 349, 372, 376, 379, 380, 413, 427, 448, 480, 483, 526
M.K. İnal (İbnülemin) 199, 262, 347, 409, 438, 446
M. Labbé 117, 346, 395, 472
M. Lardenoir (Dr.) 404
M. Nefesli 15
M.N. Selçuk 188
Montesquieu 212
M.O. Usman 175, 509
M. Sarıca 427
M. Seçkin 27, 153, 282, 283, 287, 290, 323, 326, 332, 333, 334, 372, 375
M.S. Karababa 486
M.Ş. Yaltkaya 520
M. Ünver 22, 44, 168, 214, 352, 353, 408, 486, 532, 533, 534, 536, 537, 538, 540
Muallim Naci Bey 392
Muhammed Nûrü'l Arab 32
Muhyiddin Arabi 175, 366
Mustafa Behçet Efendi 481
Mustafa Efendi (Çerkeşî veli) 104
Mustafa Efendi (Müezzin) 301, 302, 326, 335, 367, 386
Mustafa Enver Bey 15, 29, 44, 281, 285, 469, 483, 512
Mustafa Itrî Efendi (Buhurîzâde) 177, 191
Mustafa İzzet Efendi (Hattat) 137, 324, 333
Mustafa Râkım Efendi (Hattat) 232, 486
Mustafa Reşid Paşa (Sadrazam) 509
M. Ülker 27, 208, 214, 222, 234, 258, 267, 288, 301, 302, 313, 376, 412, 437, 438, 476, 492
Münire (Sultan) 14, 237

N

Naci Kasım Bey 427
Nâfiz Paşa 208
Naima (Müverrih) 245
Namık Kemâl Bey 206
Napolyon 395
N. Arlasez 234, 294, 422
N. Ayaz 299
N.A. Yazıksız 398
Nazif Bey 187
N. Çelebi 27, 246, 318, 319, 325, 363, 369, 377, 407, 424, 493
Nermin Kalyoncu 350
Nimet Kalyoncu 27
N. Erez 261
Nigarî 203
Niyazî-i Mısrî 32
N. Korman (Hattat) 178, 286, 374, 502, 523
N. Lügal 502
N. Molla (Kocataş) 446, 448
N. Okyay 164, 256, 368, 374, 422, 445, 483, 523
N.R. Ahıskan 504
N.R. Yarar 208, 346
N. Sarı 452, 503

N. Sayar 44
Nûri Paşa (ressam) 351
N. Yeprem 325
N. Zenbilci 530

O

O.N. Ergin 13
Orhan Şemseddin Bey 423
Osman Hamdi Bey 447
Osman Kemâlî Efendi 411
Osman Saib Efendi 416
Osman Şems Efendi 510
O.Ş. Gökyay 289, 351

Ö

Ö.B. Kaymakçı 44
Ö.F. Kam 210, 305
Ömer Halveti Efendi 98

P

Pastör 288
Pîri Reis 447

R

R. Bele 349
R. Dramur 27, 247
Reşad Fuad Bey (Keçecizâde) 224
Reşad (Sultan) 370
Reşid Galip Bey (Dr.) 188, 195
R.E. Ünaydın 289
R. Fersan 360
R. Göknil 386
Rıza Nûr Bey 395
R. Mesara 430, 471
R. Tagore 165
Rüveyde Hanım 388
R. Yelkenci 69, 515

S

Sadeddin Efendi (Şeyhülislâm) 329
Sadi-i Şirazî 326
Sadreddin Konevî 225
Sadullah Paşa 400
Saî Çelebi 447
Salih Efendi (Mücellitbaşı) 209
Salih Paşa (Damat) 14, 237
Sâmi Efendi (Hattat) 285, 286
Sarım Hüsnü Bey (Çelebizâde) 336, 359
Selahaddin Eyyubi 209
Selâmi Ali Efendi (Üsküdarî, şeyh) 336
Selim (Sultan, I.) 123, 468
Selim (Sultan, III.) 335, 351, 449
S. Emir 497, 529
S. Erez 261
Sezai Bey (Sâmipaşazâde) 473
S. Güran 460
Sırrı Paşa (Giridî) 255
Sinan (Mimar) 289, 447, 470, 483
Sinan Paşa 166
S.K. Nigâr 253, 387
S.M. Özdilek 281, 482
Sokrat 80, 96, 171, 187, 341
S.S. Onar 326, 350
S. Tüzün 480
Süleyman Faik Efendi 121
Süleyman Nazif Bey 423, 473
Süleyman Numan Paşa (Dr.) 38, 172, 339
Süleymen (Sultan, I.) 178, 410
S. Ülgener 29, 87, 192, 234, 235, 242, 295, 301, 302, 312, 342, 386, 469, 516

Süreyya Bey 236, 474
S. Volkan 39
S. Yıldırım 179, 252
S.Z. bağlan 142

Ş

Ş. Akdik 233
Şakir Efendi (Ayaşlı) 145, 273, 278
Şemseddin Sâmi Bey 223
Şevket Bey (Müderris) 437
Şevket Efendi (Hoca) 469
Şevki Bey (Müsteşar) 370
Şeyh Bedreddin 32, 33, 326
Şeyh Edebâli 476
Şeyh Galip 483
Şeyh Hamdullah (Hattat) 173, 269
Ş. Mardin 426, 427, 508
Ş.S. Aydemir 474
Ş. Sunat 56

T

Tahsin Bey (Hoca) 68
Talat Paşa (Sadrıazam) 167, 485
T. Baytop 527
Teyfik Fikret Bey 368
Timur (Aksak) 332
T. Olgun 282, 347
T. Ölez 27, 226, 267, 289, 312, 316, 341, 409, 453, 488, 490, 508, 519, 536
T. Öz 68, 156
T.R. Kazancıgil 257, 401
Tugraî 183, 204, 339

U

U. Derman 31, 263, 352

Ü

Ü. Azrak 462
Ü. Erke 534
Ü. Maskar 261

V

Valery 142
Vehbi Dede 255
Veliyüddin Efendi 255
Veliyüddin Efendi (Şeyhülislâm) 255
V. Eralp 340, 351
Victor Hugo 285
Vidal (Dr.) 395
V. Versan 427, 430, 452, 460, 525, 532

Y

Yahya Efendi (Şeyhülislâm) 38, 258, 467
Yahya Hilmi Efendi (Hattat) 63
Yakub Han (Kaşgarî) 242
Yakut-u Müstazemî (Hattat) 269, 279
Y.B. Nefesli 12, 16, 51, 53, 512, 531
Y. Egeli 423
Y.K. Beyatlı 22, 31, 35, 36, 65, 80, 86, 147, 149, 170, 175, 409, 424, 456, 472, 535, 537
Y. Maltaş 392
Y. Mardin 71, 175, 206, 212, 249, 288, 409, 441, 446, 448
Y.N. Öztürk 34, 196, 246, 257, 275, 458, 503, 528
Y. Önge 371
Y. Sanemoğlu 14, 237
Yunus Emre 145, 169, 170, 205, 415, 456, 528

Yusuf Akçura 188, 195
Yusuf Kâmil Paşa (Sadrıazam) 272, 440

Z

Zaro Ağa 475
Zekai Dede Efendi 163
Zekeriya Efendi (Hattat) 467
Ziya Gökalp 36
Ziya Paşa 206, 448
Z. Özaydın 11, 27, 29, 42, 383
Zühdü Efendi (Hoca) 275, 369, 393